

โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27

Program to Teacher's Reinforcement for Academic Leadership in the Secondary Educational Service Area Office 27

เทวฤทธิ์ ผลจันทร์ และ พีระศักดิ์ วรฉัตร

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Tewarit Phonchan and Peerasak Worrachat

Maharakham University, Thailand

Corresponding Author, E-mail : tewarit_tp@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสพม. 27 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสพม. 27 วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสพม.27 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 348 คน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอนจากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ระยะที่ 2 พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสพม. 27 ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของครูประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้ ทักษะและบุคลิกภาพ ความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสพม. 27 โดยเรียงลำดับองค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ ความรู้ ทักษะและบุคลิกภาพ ตามลำดับ 2. โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสพม. 27 มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. วัตถุประสงค์/เป้าหมาย 2. เนื้อหา 3. วิธีดำเนินการ และ 4. การวัดและประเมินผล

คำสำคัญ: โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำ; ภาวะผู้นำทางวิชาการ; ครู

Abstracts

This research aims to; 1) study the factors and the needs assessment to Teacher's Reinforcement for Academic Leadership in the SESAO 27. 2) develop a program to teacher's Reinforcement for Academic Leadership in the SESAO 27. The research method was divided 2 phases. Phase 1 study the factors and the needs assessment Teacher's Reinforcement for Academic leadership in the SESAO 27. The samples were 348 By using a Taro Yamne formula for calculating the sample size. The sampling size was Multistage Stage sampling. Phase 2 was to develop a program. The research instrument was an assessment of the program. Data were analyzed by using mean, standard deviation and modified priority index.

The results showed that;

1. The overall the factors of academic leadership for teacher was in 3 factors and there were 14 indicators; knowledge, skill and personality. The needs which ordered from highest to least are knowledge, skill and personality. 2. The overall of program to teacher's Reinforcement were 4 factors ; 1. Purpose/Objective 2. Content 3. Methodology 4. The measurement and the evaluation.

Keywords: Program to Reinforcement; Academic Leadership; Teacher

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติ ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 ที่มีความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแบบก้าวกระโดดส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาคและของโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561 : ก) ทำให้ประเทศต่างๆ ต้องเผชิญกับสภาวะการแข่งขันเพื่อความอยู่รอด จึงต้องเร่งพัฒนาคนในชาติให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพด้วยการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นหัวใจหลักในการพัฒนาในทุกด้าน (ทศพร มนตรีวงศ์ และ ดาวรุวรรณ ถวิลการ, 2560 : 10-22) ในสภาวะเช่นนี้สังคมไทยจึงต้องมีการปรับตัวเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงและมีการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างสันติสุข มีความมั่นคง และสามารถก้าวผ่านวิกฤตการณ์ที่เผชิญนี้ไปสู่การร่วมสร้างสังคมให้เป็นสังคมที่เข้มแข็งได้ ความรู้จึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและมีอิทธิพลอย่างมากในการพัฒนาบุคคลเพื่อนำความรู้ความสามารถไปพัฒนาประเทศ ซึ่งประเทศที่สามารถสร้างสังคมแห่งความรู้ใช้ฐานความรู้ในการขับเคลื่อนประเทศย่อมทำให้คนในชาติเป็นคนที่มีคุณภาพ มีศักยภาพสูงและมีความได้เปรียบในการแข่งขันกับทุกประเทศทั่วโลก จนนำไปสู่การพัฒนาประเทศได้อย่างรวดเร็วตั้งนั้นประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงพยายามพัฒนาและผลักดันให้ประเทศของตนใช้ฐานความรู้ในการพัฒนาชาติให้เป็นสังคมแห่งฐานความรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553 : ข-ค)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ ด้านการศึกษาโดยได้กำหนดกรอบแนวทางในการปฏิรูปการศึกษา จัดให้มีกลไกและระบบการผลิตคัดกรองและพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูและอาจารย์ให้ได้ผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มี

ความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับความสามารถและประสิทธิภาพในการสอน รวมทั้งมีกลไกสร้างระบบคุณธรรมในการบริหารงานบุคคลของผู้ประกอบวิชาชีพครู ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนทุกระดับเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความถนัด ปรับเปลี่ยนระบบการจัดการศึกษาเพื่อสร้างและพัฒนาทักษะความรู้สอดคล้องกับการทำงานและการประกอบอาชีพ เน้นการสร้างกลไกการวิจัยสร้างนวัตกรรมและพัฒนาด้านเทคโนโลยี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561 : 22) การปฏิรูปการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายมีปัจจัยหลักที่สำคัญประการหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา คือ การพัฒนาคุณภาพครู ถ้าครูมีความรู้ ความสามารถ เสียสละและตั้งใจสอนสั่งผู้เรียนอย่างเต็มความสามารถจะช่วยเสริมสร้างให้เด็กไทยเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองดี เก่ง ฉลาด มีศักยภาพ มีความสุขและสามารถแข่งขันกับทุกประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ (รุ่ง แก้วแดง, 2544 : 45) และสำคัญที่สุดสำหรับการเป็นครูยุคการปฏิรูปการเรียนรู้ในปัจจุบันคือต้องเป็นผู้นำในการจัดการเรียนการสอน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทางวิชาการ สามารถประยุกต์ใช้เทคนิคการสอนต่างๆ แสวงหานวัตกรรม วิธีการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (พฤทธิ ศิริบริรักษ์พิทักษ์, 2555 : 73)

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนได้กำหนดจัดทำคู่มือการกำหนดสมรรถนะในราชการพลเรือน : คู่มือสมรรถนะหลักขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2553 : 3) ทั้งนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานวิเคราะห์และสังเคราะห์ออกมาได้สมรรถนะครู ประกอบด้วย เจตคติ ค่านิยม ความรู้ ความสามารถและทักษะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานตามภารกิจงานในสถานศึกษา ประกอบด้วย สมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำสายงาน ดังนี้ สมรรถนะหลัก 5 สมรรถนะ คือ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน การบริการที่ดี การพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นทีมและ จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู สมรรถนะประจำสายงาน 6 สมรรถนะ คือ การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน การวิเคราะห์สังเคราะห์และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ภาวะผู้นำครูและการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน เพื่อการจัดการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553 : 1-2) ดังนั้นครูจึงมีบทบาทที่สำคัญในการเป็นผู้นำทางวิชาการ ที่มีความรู้ความสามารถในหลักการจัดการศึกษาเป็นอย่างดีจึงจะช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพให้กับผู้เรียน รวมทั้งใช้ความรู้เพื่อยกระดับความรู้ ความสามารถ ทักษะ การทำงาน การพัฒนาให้มีคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของครูมีประสิทธิภาพ (สิปปนนท์ เกตุทัต, 2541 : 2-15)

การพัฒนาครูจึงจำเป็นอย่างยิ่งในโลกยุคปัจจุบันที่กระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และข้อมูลข่าวสารไหลบ่าเข้ามาพรมแดนมาถึงกันอย่างรวดเร็ว ย่อมส่งผลต่อระบบและคุณภาพการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สภาวะเช่นนี้จึงเป็นสิ่งท้าทายอย่างยิ่งสำหรับครูในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ครูจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานหรือดำเนินกิจกรรมในวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามความต้องการ การของหน่วยงานการศึกษาตั้งแต่โรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551 : 26)

ครูผู้สอนจึงจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และเรียนรู้เทคนิควิธีการที่จะพัฒนาการสอนให้ผู้เรียนมีโอกาที่จะเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ ทั้งนี้ต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีปัญญามีความสุขและมีความเป็นไทย (โกศิษฐ์ เพลรินทร์, 2552 : ง)

ทักษะที่จำเป็นสำหรับครูในศตวรรษที่ 21 มีอยู่ 3 ด้านหลัก ๆ ได้แก่ ด้านที่หนึ่งทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ด้านที่สองทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และด้านที่สามทักษะชีวิตและอาชีพ (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2556 : 72-76) ดังนั้นคุณลักษณะของครูผู้นำทางวิชาการที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ในโลกยุคศตวรรษที่ 21 คือ การมุ่งเน้นการค้นหาคำความรู้ การบริหารจัดการความรู้และมุ่งเน้นกระบวนการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2560 : 56-60) ยนต์ ชุ่มจิต (2553 : 34-42) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้นำทางวิชาการที่ประสิทธิภาพของครูจะต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญ ๆ ได้แก่ คุณสมบัติด้านความรู้ในงานที่รับผิดชอบและความรู้ทั่วไป คุณสมบัติด้านทักษะในการทำงานทั้งทางด้านการคิด ด้านเทคนิค ด้านมนุษยสัมพันธ์และด้านการสื่อสาร เป็นต้นคุณสมบัติด้านเจตคติต่องานและเพื่อนร่วมงาน คุณสมบัติด้านความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม สุจริตและเที่ยงธรรม นอกจากนี้คุณลักษณะของผู้นำทางวิชาการของครูประกอบด้วยคามมีวิสัยทัศน์ บุคลิกภาพในทางบวกกับผู้อื่น ความสามารถในการเชื่อมโยงบุคคลและงานในกลุ่มและความสามารถในการเกี่ยวกับการออกแบบงานและสร้างสรรค์งานใหม่ๆอย่างสม่ำเสมอ (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2554 : 30-35) ในขณะที่สุขุม เฉลยทรัพย์ (2559 : 112-128) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูผู้นำทางวิชาการควรมีลักษณะการเป็นครูที่มีความ “SMART” ซึ่งเป็นครูยุคใหม่ที่มีคุณสมบัติอันเกิดจากการสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยตามตัวแบบดังนี้ S (Skill) หมายถึง การมีทักษะความรู้ความสามารถ M (Management) หมายถึง มีความสามารถในการบริหารจัดการ A (Attitude) มีเจตคติการมีจิตสำนึกของความเป็น (Resource) ครูต้องมีความสามารถในการจัดหาสิ่งแวดลอมให้ผู้เรียนพร้อมที่จะเรียนรู้และ (Technology) หมายถึง ครูต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การเป็นผู้นำทางวิชาการของครูมีความสำคัญต่อครูทุกคน ทำให้การจัดการความรู้ในสถานศึกษาประสบผลสำเร็จ ส่งผลให้สังคมได้รับการพัฒนา มีความสารถและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมรวมทั้งปัญหาผู้เรียนบรรลุเป้าหมาย สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถในการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ มีคุณธรรมและจริยธรรม และมีสมรรถภาพในการแข่งขันกันนานาประเทศ (พรณอร อุซุภาพ, 2561 : 105-108) ซึ่งอาจารย์ ราชพัฒน์ (2554 : ง) ได้วิจัยพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบได้แก่มีการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู เป็นแบบอย่างทางการสอน มีส่วนร่วมในการพัฒนาและเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงดังนั้นวิชาชีพครูเป็นอาชีพที่ผู้ประกอบกรต้องมีความรู้ ความชำนาญที่ฝึกฝนมาโดยเฉพาะและมีคุณลักษณะที่เหมาะสม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาซึ่งครูร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์การ มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกันเพื่อให้งานบรรลุความสำเร็จ มีความเพียรพยายามที่จะทำให้วิสัยทัศน์ประสบความสำเร็จ พัฒนาวิสัยทัศน์ของตนให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์การ มีการวางแผนและดำเนินงานร่วมกันและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ (ธีรศักดิ์ อัครบรร, 2542 : 57-62)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ปีการศึกษา 2561 มีโรงเรียนในสังกัดจำนวน 60 โรงเรียน มีข้าราชการครู 2,562 คน โดยมีวิสัยทัศน์ว่ามุ่งสู่คุณภาพและมาตรฐาน บริการประทับใจ มีภารกิจรับผิดชอบในการจัดบริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมสนับสนุน กำกับ ติดตามการจัดการศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาให้เด็กไทยได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงมีคุณภาพ พัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้ได้ตามมาตรฐานการศึกษา พบว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 มีผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐานที่มีคะแนนเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษาน้อยกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศและนักเรียนขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ สาเหตุเพราะครูยังไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามมาตรฐานของหลักสูตร ขาดเทคนิคในการสอน ขาดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและการประเมินผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนไม่ตอบโจทย์เรื่องทักษะ ความรู้ ความสามารถและสมรรถนะที่กำหนดในหลักสูตร อัตรากำลังครูบางแห่งก็ยังขาดแคลนครูในบางสาขาส่งผลให้ครูสอนไม่ตรงกับสาขา รวมถึงผู้บริหารบางสถานศึกษามีการกำกับ ติดตามที่ยังไม่ทั่วถึง ทำให้ครูที่ประสบปัญหาในสถานศึกษา ดังนั้นจึงต้องสนับสนุนให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 27, 2561 : 34-45)

ความสำคัญของภาวะผู้นำทางวิชาการของครูดังกล่าวจึงควรดำเนินการศึกษาค้นคว้าจากทฤษฎีไปสู่การสร้างโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู ซึ่งคาดว่าเป็นประโยชน์ต่อครูและผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการประกอบผลการพัฒนาของครูอันจะเป็นการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27
2. เพื่อสร้างโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27

ระเบียบวิธีวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของครู จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีเจาะจง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสพม. 27 ปีการศึกษา 2562 ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา 128 คน ครูผู้สอน 2,526 คน รวมทั้งหมด 2,654 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน โดยใช้สูตรการคำนวณการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane แล้วใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน ได้กลุ่มตัวอย่างจากผู้บริหารจำนวน 17 คน และ ครูจำนวน 331 คน รวมทั้งหมด 348 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำทางวิชาการของครู และแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสพม. 27 แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ตอน โดยมีข้อคำถามทั้งหมด 37 ข้อ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง .60 - 1.00 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับสภาพปัจจุบันเท่ากับ .96 และสภาพที่พึงประสงค์เท่ากับ .98

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการนำแบบสอบถามจำนวน 348 ฉบับ ขอความร่วมมือผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดสพม. 27 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนจำนวน 348 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะที่ 1 ได้แก่ การหาคุณภาพเครื่องมือ การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น และการวิเคราะห์หาความต้องการจำเป็น ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ค่าดัชนีความสอดคล้อง และสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

ระยะที่ 2 พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์วิธีปฏิบัติที่ดีเลิศจำนวน 6 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการจำนวน 15 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์วิธีปฏิบัติที่ดีเลิศและแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู

การเก็บรวบรวมข้อมูล

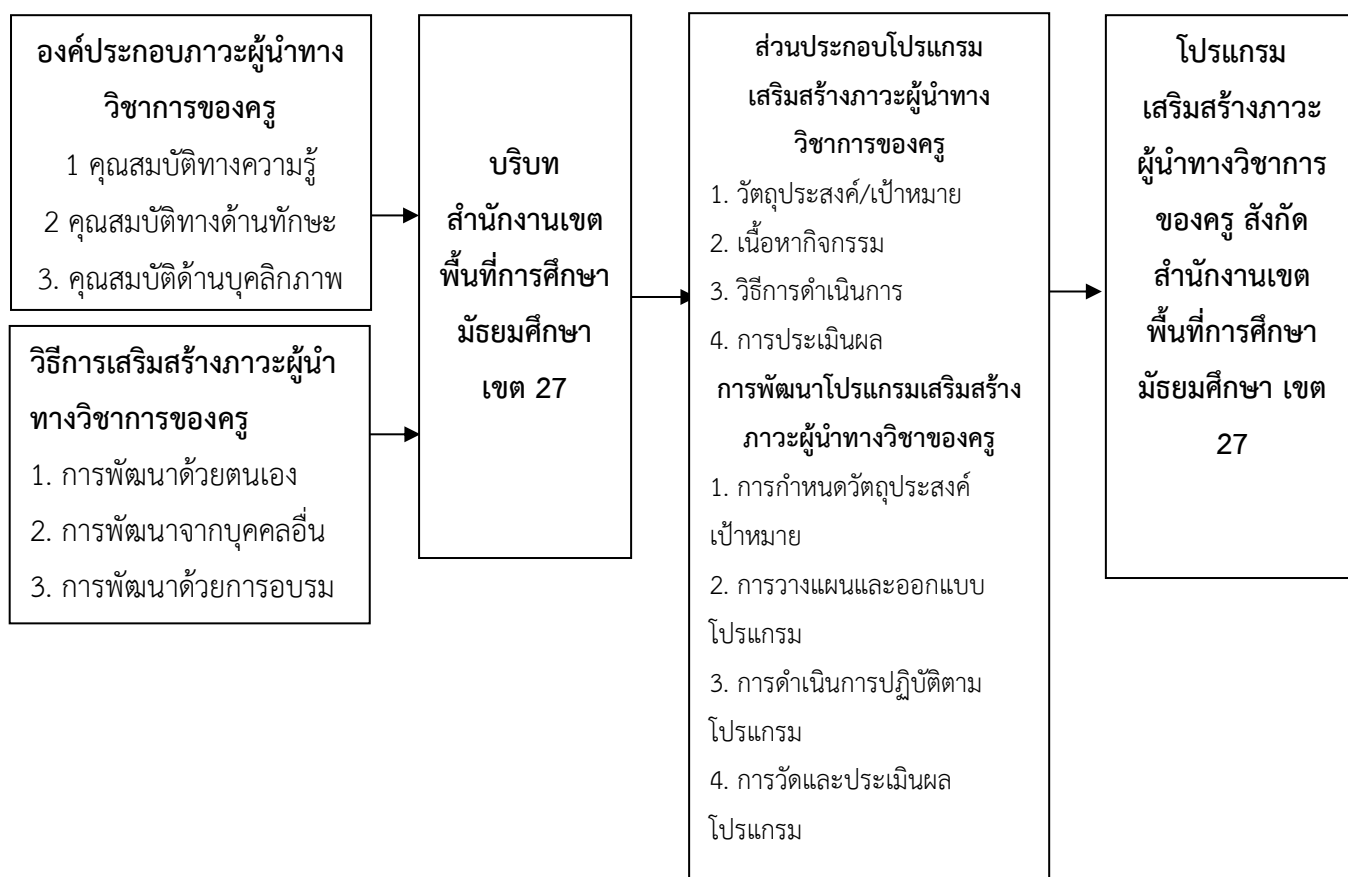
ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์วิธีปฏิบัติที่ดีเลิศเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู และดำเนินการนำแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะที่ 2 ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการพรรณนาวิเคราะห์ และสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากแนวคิดของ Qian, Walker, and Li (2017 : 186-206), ยนต์ ชุ่มจิต (2553 : 34-42), ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2554 : 30-35), วิไล ตั้งจิตสมคิด (2554), สุขุม เฉลยทรัพย์ (2559 : 122-128), พรรณอร อุสุภาพ (2561 : 105-108) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าวได้ องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของครู จำนวน 3 องค์ประกอบ คือ คุณสมบัติทางความรู้ คุณสมบัติทางด้านทักษะ คุณสมบัติด้านบุคลิกภาพ สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพประกอบ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 สามารถสรุปผลตามความมุ่งหมายของการวิจัยได้ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27

1. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของภาวะผู้นำทางวิชาการของครู นำมาประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดของภาวะผู้นำทางวิชาการของครู โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความเหมาะสมของภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27

องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของครู	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. คุณสมบัติด้านความรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
2. คุณสมบัติด้านทักษะ	4.80	0.45	มากที่สุด
3. คุณสมบัติด้านบุคลิกภาพ	5.00	0.00	มากที่สุด
เฉลี่ยโดยรวม	4.93	0.15	มากที่สุด

พบว่าองค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำทางวิชาการของครู ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 13 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) คุณสมบัติทางความรู้ 2) คุณสมบัติทางด้านทักษะ 3) คุณสมบัติด้านบุคลิกภาพ

2. ผลการวิเคราะห์การประเมินความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 พบว่าความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 มีรายละเอียดดังตารางที่ 2

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน (D) ค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์ (I) และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) และลำดับความต้องการจำเป็น

องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27	D	I	($PNI_{Modified}$)	ลำดับความต้องการจำเป็น
1. คุณสมบัติทางความรู้	3.26	4.82	0.48	1
2. คุณสมบัติทางด้านทักษะ	3.56	4.76	0.34	2
3. คุณสมบัติด้านบุคลิกภาพ	4.18	4.70	0.12	3

พบว่า องค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็นจากมากที่สุดคือ คุณสมบัตินทางความรู้ (PNI=0.43) รองลงมาคือคุณสมบัตินทางด้านทักษะ (PNI=0.34) และองค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุดคือ คุณสมบัตินด้านบุคลิกภาพ (PNI=0.12)

ระยะที่ 2 พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27

ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสพม. 27 พบว่า ประกอบด้วย องค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ/วัตถุประสงค์/เป้าหมาย 2) เนื้อหากิจกรรม 3) วิธีดำเนินการ 4) การวัดและประเมินผลของโปรแกรม แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูมีหลักการพัฒนาดังนี้ 1) การพัฒนาตนเอง ร้อยละ 70 ได้แก่ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและพัฒนาผลงาน การมอบหมายงาน การหมุนเวียนงาน 2) การพัฒนาผ่านบุคคลอื่น ร้อยละ 20 ได้แก่ ระบบพี่เลี้ยง การทำงานเป็นทีม 3) การพัฒนาจากการเรียนรู้ ร้อยละ 10 ได้แก่ การฝึกอบรม การเรียนรู้จากสื่อ การเรียนรู้แบบออนไลน์ การศึกษาดูงาน

อภิปรายผลการวิจัย

1. องค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสพม. 27 มีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ประกอบด้วย คุณสมบัตินทางความรู้ คุณสมบัตินทางด้านทักษะ คุณสมบัตินด้านบุคลิกภาพ ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 เป็นไปตามทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ (Trait Theories) ของ Bass B.M. ได้ศึกษาและสรุปภาวะผู้นำจะมีคุณลักษณะที่เฉพาะ 6 ประการได้แก่ 1) คุณลักษณะทางด้านร่างกาย 2) คุณลักษณะทางภูมิหลังทางสังคม (3) คุณลักษณะสติปัญญาและความสามารถ 4) คุณลักษณะบุคลิกภาพ 5) คุณลักษณะที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน 6) คุณลักษณะทางสังคม (สุวัฒน์ จุลสุวรรณ, 2559 : 22-23) ทั้งนี้การศึกษภาวะผู้นำของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอไฮโอ โดยการริเริ่มของ Carroll L. Shartle ต่อมาใน ค.ศ. 1949 Hempill and Coons ซึ่งเป็นนักวิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับมิติด้านภาวะผู้นำ โดยสร้างเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามสำหรับการวัดพฤติกรรมของภาวะผู้นำที่เรียกว่า Leader Behavior descriptive Questionnaire หรือ LBDQ พบว่าสามารถนำไปใช้อธิบายภาวะผู้นำได้ 2 มิติ คือ การมุ่งกิจสัมพันธ์ (Initiating Structure) และการมุ่งมิตรสัมพันธ์ (Consideration) (สุวัฒน์ จุลสุวรรณ, 2559 : 25-26) องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของครูยังสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม มิติการมุ่งกิจสัมพันธ์ (Initiating Structure) การทำงานที่ผู้นำมุ่งเน้นการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ เพื่อให้งานได้บรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ มีการวางแผน กำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติงาน กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน ใช้อำนาจะเบียบในการทำงาน กำหนดบทบาทของผู้นำและผู้ตามอย่างชัดเจนโดยผู้นำจะคำนึงถึงตนเองเป็นหลักและให้ความสำคัญในบทบาทของผู้นำมากกว่าผู้ตามโดยผู้นำจะมุ่งที่ผลของการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ และสอดคล้องกับยอนต์ ชุ่มจิต

(2553 : 34-42) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้นำทางวิชาการที่ประสิทธิภาพของครูจะต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญ ๆ ได้แก่ 1) คุณสมบัติทางความรู้ ผู้นำทางวิชาการต้องเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้วิชาการด้านต่าง ๆ 2) คุณสมบัติทางด้านทักษะ ความชำนาญ 3) คุณสมบัติด้านเจตคติ ทักษะหรือความรู้สึกรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง 4. คุณสมบัติด้านความประพฤติ พฤติกรรมที่มาจากคุณธรรมของบุคคลนั้น

ผลจากการวิเคราะห์ลำดับความต้องการจำเป็นจากการสอบถามของผู้บริหารและครูในต่างองค์ประกอบ พบว่า ลำดับความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปน้อย คือ คุณสมบัติทางความรู้ คุณสมบัติทางด้านทักษะ คุณสมบัติด้านบุคลิกภาพ ตามลำดับซึ่งสอดคล้องกับยนต์ ชุ่มจิต (2553 : 34-42) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้นำทางวิชาการที่ประสิทธิภาพของครูจะต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญ ๆ ได้แก่ 1) คุณสมบัติทางความรู้ ความรอบรู้ในงานที่รับผิดชอบและความรู้ทั่วไป 2) คุณสมบัติทางด้านทักษะ ทักษะในการทำงานทั้งทางด้านความคิด ด้านเทคนิค ด้านมนุษยสัมพันธ์และด้านการสื่อสาร เป็นต้น 3) คุณสมบัติด้านเจตคติ เจตคติต่องานและเพื่อนร่วมงาน 4) คุณสมบัติด้านความประพฤติ ความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม สุจริต และเที่ยงธรรม และสอดคล้องกับสุพรรณรัตน์ สัตตธนชัยภัทร (2557 อ้างอิงจาก Carter and Kiotz , 1990 : 156-164) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการต้องให้ความสำคัญกับงานด้านวิชาการ และครูซึ่งได้ชื่อว่าเป็นผู้นำในการพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนในลักษณะดังกล่าว จะยึดถือเอาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาและมีการส่งเสริมให้บุคลากรในทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและการสอน

2. โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 มีองค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์เป้าหมาย 2) เนื้อหา ประกอบด้วย 3 Module คือ คุณสมบัติทางความรู้ คุณสมบัติทางด้านทักษะ คุณสมบัติด้านบุคลิกภาพ 3) วิธีการดำเนินการ 4) การวัดและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับสุวัฒน์ จุลสุวรรณ (2554 : 174) สรุปได้ว่าองค์ประกอบของโปรแกรมที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นสำหรับการจัดการศึกษาและมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ ได้แก่จุดมุ่งหมายของโปรแกรม เนื้อหาสาระ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผล ใช้รูปแบบและวิธีการพัฒนาที่หลากหลายเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจและทักษะการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและยั่งยืน เพื่อให้ผู้เข้ารับการพัฒนามีสามารถนำไปเป็นหลักการในการพัฒนาตนเองต่อไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งวิธีการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ดำเนินการพัฒนาตามโปรแกรม โดยนำโมเดลที่ได้รับการพัฒนาโดย Morgan McCall, Robert W. Eichinger, and Michael M, Lombardo จาก Center for Creative Leadership (CCL) เพื่อพัฒนาผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพและช่วยให้ผู้นำเรียนรู้จากบริบทการทำงานจริงมากกว่าบริบท (พัชรา วาณิชชิน, 2560 : 24-26) นำมาปรับใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการดังนี้ การพัฒนาด้วยตนเอง(ร้อยละ 70) ได้แก่ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและพัฒนาผลงาน การมอบหมายงาน การหมุนเวียนงาน การพัฒนาผ่านบุคคลอื่น

(ร้อยละ 20) ได้แก่ การโค้ชซึ่ง ระบบพี่เลี้ยงและการทำงานเป็นทีม การพัฒนาจากการเรียนรู้ (ร้อยละ 10) ได้แก่ การฝึกอบรม การเรียนรู้จากสื่อ การเรียนรู้แบบออนไลน์ การศึกษาดูงาน การดำเนินการพัฒนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ครูที่เข้าร่วมพัฒนาเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครูตามโปรแกรมต้องมีความตระหนักและให้ความสำคัญของการพัฒนาตามโปรแกรมการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู เนื่องจาก การพัฒนาตามโปรแกรมจะมีลักษณะต่อเนื่องและเป็นระบบ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสพม. 27 จึงควรสนับสนุนให้ครูสามารถบริหารจัดการเวลาในการเข้าร่วมพัฒนาตามโปรแกรมและสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ตามปกติ ไม่ส่งผลกระทบต่อการทำงานที่หลักและสามารถนำความรู้ที่ได้ในแต่ละช่วงของโปรแกรมไปใช้จริงในสถานศึกษา จึงจะส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

1.2 การอบรมพัฒนาเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู ควรเชิญวิทยากรที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในแต่ละเนื้อหาในโปรแกรมมาบรรยาย เพื่อให้ผู้เข้ารับการพัฒนารับความรู้ความเข้าใจ สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างชัดเจนและควรนำรูปแบบการพัฒนาวิชาชีพที่หลากหลายมาผสมผสานและบูรณาการในพัฒนา

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในรูปแบบอื่นๆ ที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา เช่น ครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงาน ครูในสังกัด คณะกรรมการการอาชีวศึกษาหรืออาจารย์ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองและผู้เรียน

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยและการพัฒนาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ได้องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของครูที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงและบริบทของครูในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- โกศิษฐ์ เปลรินทร์. (2552). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ทศพร มนต์วีระ และ ดาวรรุวรรณ ถวิลการ. (2560). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำ ครูในโรงเรียนมาตรฐานสากล ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28. *วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. 28 (2), 10-22.

- ธีรศักดิ์ อัครบรร. (2542). *ความเป็นครู*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ก.พลพิมพ์.
- พรรณอร อุชุภาพ. (2561). *การศึกษาและวิชาชีพครู*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์. (2555). *การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : พื้นฐานการศึกษาด้านเศรษฐกิจสังคมสิ่งแวดล้อม*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ไทยสัมพันธ์.
- พัชรา วาณิชวสิน. (2560). *การพัฒนาภาวะผู้นำ : จากทฤษฎีสู่แนวปฏิบัติที่ดีและกรณีศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน.
- ไพฑูรย์ สีนลรัตน์. (2554). *การจัดการหลักสูตรและการสอน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สีนลรัตน์. (2556). *การศึกษาไทย 4.0 : การศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ไพฑูรย์ สีนลรัตน์. (2560). *ความเป็นครูและการพัฒนาครูมืออาชีพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2553). *ความเป็นครู (Self Actualization For Teachers)*. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินต์ติ้งเฮ้าส์.
- รุ่ง แก้วแดง. (2544). *การปฏิวัติการศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- สิปปนนท์ เกตุทัต (2541) แนวคิดเกี่ยวกับทิศทางและนโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศไทย. *วารสารวิชาการ กรมวิชาการ*. 1(5), 2-15.
- สุขุม เฉลยทรัพย์. (2559). *วันครู จาก “SMART Teacher” สู่ “Smart Classroom” สู่การเป็น “Smart Thailand”*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- สุวัฒน์ จุลสุวรรณ. (2554). *การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารสายสนับสนุน สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ*. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาการบริการและพัฒนการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสารคาม.
- สุวัฒน์ จุลสุวรรณ. (2559). *การบริหารการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา*. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- สุพรรณรัตน์ สัตตธนชัยภัทร. (2557). *กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครู*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27. (2561). *ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2561*. ร้อยเอ็ด: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *แนวการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2553). *คู่มือการกำหนดสมรรถนะในราชการพลเรือน : คู่มือสมรรถนะหลัก*. นนทบุรี: ประชุมช่าง.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). *รายงานการวิจัย สมรรถนะครูและแนวทางการพัฒนาครูในสังคมที่เปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพมหานคร: สกศ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). *รายงานการวิจัยและพัฒนา นโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สกศ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *รายงานประจำปี 2561*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- อารัตน์ ราชพัฒน์. (2554). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Qian, H., Walker, A., & Li, X. (2017). "The west wind vs the east wind: Instructional leadership model in China". *Journal of Educational Administration*. 55 (2), 186-206.